

PRZED JUBILEUSZEM „ŻACZKA”

Któremu z polskich akademików towarzyszy podobna legenda i rozgłos jak II Domowi Akademickiemu Uniwersytetu Jagiellońskiego „Żaczek”? Tę legendę tworzyły pokolenia jego mieszkańców, bynajmniej nierozpieszczanych dogodnymi warunkami lokalowymi oraz osoby spoza „Żaczka”, związane z jego społecznością, działającymi tu rozlicznymi grupami twórczymi, samorządem studenckim etc. Dość stwierdzić, że wielu studentów nieomal jako afront traktowało administracyjny przydział miejsca w innym domu studenckim, nierzadko o znacznie wyższym standardzie.

Za kilka miesięcy, w październiku 2006 roku najświetniejszy w Polsce dom studencki skończy 80 lat!

Jego powstanie miało uświetnić złoty jubileusz Towarzystwa Bratniej Pomocy Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego, przypadający w 1916 roku. Wybuch I wojny światowej spowodował przesunięcie prac inwestycyjnych i oddanie gmachu do użytku już w odrodzonej Polsce. Siedem lat później władze miasta Krakowa przydzieliły nieodpłatnie na cele planowanej inwestycji parcelę w miejscu o randze dla Polaków niezwyklej: przy Oleandrach, skąd 4 sierpnia 1914 roku wyruszyła Pierwsza Kadrowa do tzw. Kongresówki, inaugurując pod kierunkiem Józefa Piłsudskiego drogę do niepodległej Polski. Jesienią 1923 roku powołany został komitet obywatelski budowy, działający pod protektorem księcia biskupa Adama Stefana Sapięhy i rektora UJ, prof. Jana Łosia. Gmach zaprojektował (bezinteresownie!) jeden z najwybitniejszych ówczesnych architektów krakowskich, Wacław Krzyżanowski, znany ze znakomych dokonań zarówno w zakresie tzw. architektury monumentalnej jak i niewielkich willi i osiedli mieszkaniowych. 16 listopada 1924 roku, w obecności Józefa Piłsudskiego, dziekana Wydziału Teologicznego UJ ks. prof. Józef Archutowski dokonał poświęcenia kamienia węgielnego, a w dwa lata później, 24 października 1926 roku abp metropolita krakowski ks. Adam Stefan Sapięha poświęcił wschodnie skrzydło gmachu z 65 pokojami dla ponad 150 studentów. 28 lipca 1929 roku II Dom Akademicki UJ otrzymał patrona, a w konsekwencji i nową nazwę: Dom Akademicki im. Prezydenta Ignacego Mościckiego.

Mimo trudności finansowych prace budowlane postępowały dość szybko: w styczniu 1931 roku – oddano do użytku drugie skrzydło, we wrześniu 1936 roku – następne, a na niedługo przed wybuchem II wojny światowej – czwarte. W ukończonym gmachu w 319 pokojach (64 jedno-, 223 dwu- i 46 trzyosobowych) zamieszkać miało około 650 studentów. Był to naówczas największy i najnowocześniejszy dom studencki w Polsce.

Nie był to – jak wskazywała na to jego nazwa – najstarszy „akademik” Uniwersytetu Jagiellońskiego, bowiem w latach 1901–1903 przy ul. Jabłonowskich, nie opodal Collegium Novum, z inicjatywy Towarzystwa Bratniej Pomocy Uczniów UJ, głównie z funduszy filantropa Konstantego Wołodkowicza

wzniesiony został pierwszy dom studentów UJ, który po rozbudowie i modernizacjach zwiększył znacząco liczbę miejsc – z 80 do 300 w 1939 roku.

W okresie okupacji hitlerowskiej w akademiku „Na Oleandrach” mieściły się koszary SS Totenkoph, a po zakończeniu działań wojennych, mimo że dawne jego wyposażenie zostało całkowicie zdewastowane, gmachowi przywrócono rychło pierwotne funkcje. Obiekt powrócił do właściciela – „Bratniaka”, ale nie na długo, bowiem w pięć lat później „Bratniak”

Budowa II Domu Akademickiego, maj 1925 r. (z Archiwum UJ)

został zlikwidowany. Przez kilka następnych lat upaństwowiony II DSUJ administrowany był przez Zarząd Ośrodków Akademickich, a od końca 1954 roku przez Uniwersytet Jagielloński. W powojennej rzeczywistości studenci nie mogli tworzyć samodzielnych podmiotów gospodarczych, a wszelkie formy aktywności studenckiej usiłowano podporządkować organizacjom młodzieżowym, ściśle kontrolowanym przez władze państwowe i polityczne. Po Październiku '56 odrodziły się, choć w ograniczo-

nym mocno zakresie, samorządy studenckie, głównie właśnie w domach studenckich, starając się nierzadko działać niezależnie od Zrzeszenia Studentów Polskich, a później – Socjalistycznego Związku Studentów Polskich i innych organizacji, obecnych w środowisku akademickim. W II Domu Akademickim UJ „Żaczek” (tę nazwę wprowadzono już po wojnie, bodaj w 1948 r.) silną na ogół pozycję zyskały struktury samorządu, wybieranego przez ogół mieszkańców Domu, w wyborach tajnych – Rada Samorządu, Komisja Rewizyjna i Sąd Koleżeński DS. „Żaczek”. Oczywiście, wiele w tym względzie zależało od stanowiska osób, które ten samorząd tworzyły, ale i od czasów, w którym przyszło im działać.

W okresie przygotowań do jubileuszu 600-lecia Uniwersytetu, do wschodniego, najstarszego skrzydła „Żaczka” dobudowano nowe skrzydło, o znacznie wyższym standardzie niż w pomieszczeniach w starym przedwojennym gmachu, w którym kwaterowano po wojnie znacznie więcej studentów (z czasem, od 1967 roku, także studentek, bowiem ostatecznie zwyciężyła funkcjonująca dotąd formuła domu koedukacyjnego).

W latach 1984–1989 budynek „Żaczka” zamknięto, celem – jak oficjalnie argumentowano – przeprowadzenia remontu generalnego, skądinąd potrzebnego. Taktyka ta – jak się wydaje – nie zdołała osłabić działających tu prężnie od 1976 roku studenckich środowisk opozycyjnych, ale jedynie je rozlokować m.in. na miasteczku studenckim. Nadchodziły nowe czasy. W następstwie przemian ustrojowych w 1991 roku powstała Fundacja Studentów i Absolwentów UJ „Bratniak”, która w roku następnym przejęła administrowanie „Żaczkiem”, później innymi uniwersyteckimi akademikami. Obecnie mieszka tu około 750 studentów. Niewielkiej liczbie pomieszczeniom nadano funkcje hotelowe, a w okresie wakacji liczba miejsc hotelowych jest znacznie rozszerzona. Zmieniły się tu znacząco

warunki mieszkaniowe, ale nie mniej znacząco zwiększyły się opłaty za miejsce w akademiku, często niewytrzymujące konkurencji z kwaterami prywatnymi.

W bieżącym roku przypada także inny, godny zauważenia jubileusz „żaczkowy” – 50-lecie klubu „Żaczek”, najstarszego klubu studenckiego w Polsce. Powstał za zgodą władz rektorskich UJ początkiem 1956 roku, a jego uroczystego otwarcia dokonał 6 marca tegoż roku rektor Teodor Marchlewski. Zlokalizowany był od strony Oleandrów, z wejściem od strony dziedzińca – tzw. studni. Kiedy w kilka lat później zbudowano nowe siedmiokondygnacyjne skrzydło przeniesiono tam jego siedzibę, zmieniono też nazwę klubu na „Nowy Żaczek”. Stary klub ostatecznie jednak pozostał – do czasu jego likwidacji w latach 70., kiedy w jego pomieszczeniach zorganizowano stołówkę. Oba kluby rywalizowały ze sobą, zwłaszcza, że jeden z nich działał pod patronatem ZSP, a drugi ZMS. W czasach świetności „Nowego Żaczka” występowali tam najznakomitsi przedstawiciele studenckiego ruchu kulturalnego. Tu zapoczątkowano liczne, znaczące z czasem w kulturze polskiej festiwale

i przeglądy, a niejednym istniejący przy tym klubie zespół stał się legendą i synonimem wysokiej kultury. Dość wspomnieć o słynnych „Spotkaniach z balladą”, „Nowożaczkowych Jesieniach Muzycznych”, „Spotkaniach Teatralnych”, zespołach „Old Metropolitan Band”, „Skaldach”, „Wolnej Grupie Bukowina” czy legendarnym „Sowizdrzale”, grupującym kilka zespołów teatralnych, muzycznych i poetyckich, w których występowali, bądź dla których tworzyli ludzie o nazwiskach niewymagających jakichkolwiek rekomendacji. Są to m.in.: Andrzej Zieliński, Jerzy Stuhr, Krzysztof Materna, Leszek Aleksander Moczulski, Bogusław Sobczuk, Wincenty Faber, Leszek Długosz, Henryk Cyganik, Roman Kowal, Krzysztof Szwałgiej, Andrzej Zarycki, Nina Repetowska, Jan Łukowski, Krzysztof Miklaszewski.

W Domu Studenckim „Żaczek” mieszkali bądź waletowali liczni znani dziś, a naówczas początkujący poeci – m.in. wspomniany Leszek Aleksander Moczulski – dla rozlicznych inicjatyw i zespołów, którym przewodniczył zwany „Wielkim Sowizdrzałem”, Adam Ziemianin, Andrzej Warzecha, Wiesław Kolarz, tu swoje wielkie wizje teatralne i literackie tworzył Helmut Kajzer, a pierwsze recenzje i eseje pisał Jan Pieszcachowicz. Przykłady można by mnożyć.

Nie sposób nie wspomnieć bodaj o słynnej „Rotundzie”, prawdziwym, nie tylko z nazwy, Akademickim Centrum Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tu w latach 1945–1950 mieścił się klub Bratniej Pomocy Studentów UJ, w którym organizowano liczne imprezy o charakterze artystycznym i środowiskowym. Później, po likwidacji „Bratniaka”, klub zmieniał kilkakrotnie swoją formułę i nazwę. Czasy świetności „Rotundy” nastąpiły po roku 1974, kiedy po długotrwałym remoncie oddano klub

do użytku. Na pokazy filmowe i dyskusje filmoznawcze przybywali tu nie tylko studenci i krakowianie, przy „Rotundzie” działały liczne zespoły teatralne, muzyczne czy kabaretowe. Na festiwalach w „Rotundzie” debiutowali m.in. Maryla Rodowicz, Jacek Kaczmarski, Marek Grechuta. Czy można nie wspomnieć o „Rotundowych” Krakowskich Reminiscencjach Teatralnych, organizowanych tu od trzydziestu lat, Międzynarodowym Konkursie Młodych i Debiutujących Zespołów Jazzowych „Jazz Juniors” (także trzydziestolatek), osławionym Studenckim Festiwalu Piosenki czy Przeglądzie Kabaretów „PaKA”? Dziś, od lat dziesięciu Centrum „Rotunda”, pozostaje pod opieką Stowarzyszenia „Rotunda”, a klub „Żaczek” – dawny „Nowy Żaczek”, znacznie rozbudowany w ostatnich latach, podlega „Bratniakowi”.

Trwają właśnie przygotowania do jubileuszu II Domu Studenckiego UJ „Żaczek” w których uczestniczą gospodarze: Uniwersytet Jagielloński, „Bratniak”, w ścisłej współpracy z będącym w toku rejestracji Stowarzyszeniem Mieszkańców „Żaczka”. Właśnie to Stowarzyszenie, z byłym długoletnim kierownikiem, Janem Maurerem na czele (tel. 691

728 254) zainicjowało w dniach 15–17 września br. trzydniowe jubileuszowe spotkanie pokoleń – mieszkańców „Żaczka”. W skład roboczego zarządu Stowarzyszenia wchodzi nadto: Antoni Potoczek (tel. 601 744 545) i Stanisław Ciągło (tel. 602 126 242). W prace przygotowawcze zaangażowany jest rektor UJ, prof. Karol Musioł oraz rektor poprzedniej kadencji prof. Franciszek Ziejka, obaj kiedyś też byli mieszkańcami „Żaczka”.

W komitecie honorowym uroczystości jubileuszowych zasiadają m.in. obaj wspomniani rektorzy, prezydent miasta Krakowa prof. Jacek Majchrowski (także niegdyś mieszkawiec „Żaczka”), ks. kardynał Franciszek Macharski, absolwent UJ, o. prof. Jan Mazur, paulin, który w latach 70. był przewodniczącym Rady Samorządu II DSUJ „Żaczek” i inne osobistości związane z najsłynniejszym w Polsce domem studenckim.

Warto dodać, że corocznie od sześciu lat, tj. od uroczystości jubileuszowych 600-lecia Odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego, o. Jan Mazur, przy licznych udziale „żaczkowiczów” i sympatyków „Żaczka”, odprawia na „Skałce” mszę świętą w intencji zmarłych mieszkańców tego akademika. Połączone są one ze spotkaniami w klubie „Żaczek”, urządzanymi z inicjatywy „Bratniaka” w niezwyklej, rodzinnej atmosferze.

Tegoroczne imprezy jubileuszowe, z udziałem znakomych artystów, związanych kiedyś z „Żaczkiem” i jego klubami, będą na pewno niezapomnianym przeżyciem. Zapraszamy w te dni do naszego starego Domu przy Al. 3 Maja i Oleandrach, gdzie warto na ten czas zamieszkać.

Zapisy do 31 sierpnia br.

Stanisław Dziejcie

Szczegóły na stronie internetowej www.zaczek.softnet.pl.

Budowa II Domu Akademickiego: Sto łóżowy w grudniu 1955.